

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU
FILOZOFSKOG FAKULTETA
UNIVERZITETA U BEOGRADU

Odlukom Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu od 15.11.2018. godine, izabrani smo u komisiju za ocenu i odbranu disertacije “Dve verzije inferencijalnog kontekstualizma” kandidata Filipa Čukljevića. Na osnovu uvida u rad kandidata podnosimo sledeći izveštaj:

IZVEŠTAJ O ZAVRŠENOJ DISERTACIJI

DVE VERZIJE INFERENCIJALNOG KONTEKSTUALIZMA

kandidata Filipa Čukljevića

- **Osnovni podaci o kandidatu i disertaciji**

Filip Čukljević rođen je 1990. godine u Beogradu. Osnovnu i srednju školu završio je u Beogradu. Studije filozofije na Filozofskom fakultetu u Beogradu upisao je 2009. godine i završio 2013. godine. Naziv njegovog završnog rada bio je „Fregeovo rešenje paradoksa analize i kriterijum za identitet smisla“. Osnovne akademske studije završio je sa prosečnom ocenom 9.97. Bio je dobitnik nagrade za studenta generacije na Odeljenju za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu za 2013. godinu.

Master studije filozofije na Filozofskom fakultetu u Beogradu upisao je 2013. godine i diplomirao 2014. godine odbranivši master rad pod naslovom „Vilijamsov inferencijalni kontekstualizam i problem filozofskog skepticizma“. Master akademske studije završio je sa prosečnom ocenom 10.00.

Doktorske studije na Odeljenju za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu Filip Čukljević je upisao 2015. godine. Položio je sve predviđene ispite na doktorskim studijama sa prosečnom ocenom 10.00.

Na Odeljenju za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu Filip Čukljević učestvuje u realizaciji nastave počevši od školske 2012/2013. godine na predmetu Istorija filozofije IIa. Na tom kursu bio je angažovan zaključno sa školskom 2014/2015. godinom. Od školske 2015/2016. godine pa do danas angažovan je na kursu Teorija saznanja I.

Od marta 2015. godine saradnik je na projektu „Dinamički sistemi u prirodi i društvu: filozofski i empirijski aspekti“ finansiranom od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije, prvo kao stipendista a zatim kao istraživač-saradnik.

Uz sve navedeno, kandidat za sada ima i sedam objavljenih naučnih radova, od kojih šest u nacionalnim časopisima međunarodnog značaja.

Doktorska disertacija kandidata Filipa Čukljevića ima 160 strana i sastoji se iz osam poglavlja. Sva poglavlja podeljena su na odgovarajuće odeljke. Osnovni tekst disertacije tako ima sledeću strukturu: 1. *Uvod* (str. 1-6), 2. *Skeptički problem i Vilijamsova antiskeptička strategija* (str. 8-19), 3. *Inferencijalni kontekstualizam i epistemološki realizam* (str. 20-30), 4. *Kritike i odbrana Vilijamsove teorije* (str. 31-52), 5. *Pojmovni prostor za vitgenštajnovsku verziju inferencijalnog kontekstualizma* (str. 54-78), 6. *Ideja izvesnosti i vitgenštajnovsko alternativno gledište* (str. 79-114), 7. *Poređenje Vilijamsove i vitgenštajnovske teorije* (str. 115-146), 8. *Zaključak* (str. 147-151). Spisak korišćene literature nalazi se na str. 152-155.

- **Predmet i cilj disertacije**

Predmet kandidatovog istraživanja je gledište koje je u savremenoj epistemologiji zastupljeno pod nazivom *inferencijalni kontekstualizam*. Inferencijalni kontekstualizam predstavlja vrstu *epistemološkog kontekstualizma*. Kontekstualisti smatraju da istinosna vrednost sazajnih tvrdnji na neki način zavisi od određenih faktora prisutnih u datom kontekstu izricanja i povezanih sa učesnicima u konverzaciji - zavisnost je takva da se sa kontekstualnom varijacijom tih faktora menjaju i semantički sadržaj odnosno istinosni uslovi sazajnih tvrdnji

tipa "S zna p". Postoje dva osnovna oblika kontekstualizma. Prvi, popularniji, obično se naziva *konverzionim kontekstualizmom*. Drugi oblik, čiji je glavni zastupnik Majkl Vilijams (Michael Williams), jeste inferencijalni kontekstualizam. Ova dva oblika razlikuju se po tome kako tačno određuju kontekst, način njegove promene i faktore koji su relevantni za promenu istinosnih uslova sazajnih tvrdnji. Prema prvom gledištu, reč je o konverzionom kontekstu u kojem se, sa promenom konverzionih faktora kao što su namere, želje ili potrebe učesnika u konverzaciji, menjaju epistemički zahtevi za znanje (po jedinstvenoj skali, od slabijih ka jačim) a sa njima semantički sadržaj sazajnih tvrdnji. Prema inferencijalnom kontekstualizmu, pak, ne svodi se svaka promena konteksta na povišavanje ili snižavanje epistemičkih standarda, niti su za tu promenu dovoljni konverziono faktori, kao što to misle konverziono kontekstualisti. Neke promene konteksta sastoje se u promeni *tematske oblasti* kojom se bavimo, gde se sa svakom tematskom oblašću povezuje njoj svojstven *tip istraživanja*. Nadalje, dok konverziono kontekstualisti pretpostavljaju da postoji *kontekstno nezavisna hijerarhija konteksta*, u kojoj svi konteksti imaju svoje određeno mesto zavisno od strogosti epistemičkih standarda koji unutar njih važe, inferencijalni kontekstualisti to poriču. Prema ovoj verziji kontekstualizma, promena konteksta tumači se pre svega kao prebacivanje iz jedne u drugu tematsku oblast istraživanja, pri čemu su epistemički standardi koji se u tim kontekstima primenjuju prosto različiti i uzajamno neuporedivi. Naposletku, prema inferencijalnom kontekstualizmu u epistemološki kontekst dospevamo ne tako što maksimalno pooštravamo epistemičke standarde, već tako što se upuštamo u *jedno sasvim posebno istraživanje*. Takvo istraživanje ima svoje specifične pretpostavke (*metodološke nužnosti*), među kojima je najbitnija pretpostavka *epistemološkog realizma*. Inferencijalni kontekstualisti odbacuju ovu pretpostavku i na tome grade svoje rešenje problema filozofskog skepticizma.

Kandidat Filip Čukljević izdvaja dva osnovna cilja svog istraživanja. Prvi je da se pokaže kako je inferencijalni kontekstualizam zapravo jedna teorijska *pretpostavka*, a ne teorija. Teorije se sastoje od čitavog niza uzajamno povezanih teorijskih pretpostavki. Shodno tome, kandidat ističe da inferencijalni kontekstualizam kao takav ne treba poistovetiti sa prethodno izloženom celovitom Vilijamsovom teorijom, već on kao jedna teorijska pretpostavka može biti u korenu različitih teorija. Vilijamsovo stanovište jeste jedna teorija koja polazi od te pretpostavke, ali svakako ne mora biti jedina. Verzija inferencijalnog kontekstualizma koju Filip Čukljević razvija

u drugom delu ovog rada je vitgenštajnovska utoliko što inspiraciju crpi iz Vitgenštajnovog poznog spisa *O izvesnosti*. Drugi glavni cilj kandidatovog istraživanja jeste da se pokaže kako vitgenštajnovska alternativa ukupno uzev predstavlja prihvatljivije gledište od Vilijamsove izvorne verzije.

- **Osnovne hipoteze**

U okviru svog istraživanja, Filip Čukljević polazi od dve osnovne hipoteze .

Kao što je naznačeno u prethodnom odeljku, prva Čukljevićeva hipoteza glasi da je inferencijalni kontekstualizam teorijska pretpostavka, a ne teorija. Vilijamsova verzija inferencijalnog kontekstualizma jeste teorija koja usvaja i nadograđuje tu pretpostavku, pri čemu su u načelu moguće i drugačije verzije koje imaju istu osnovu - jedna od njih, koju i sam autor zastupa, jeste vitgenštajnovska teorija.

Prema drugoj hipotezi, vitgenštajnovska verzija inferencijalnog kontekstualizma predstavlja bolju teoriju od Vilijamsove izvorne verzije. Ovu hipotezu Filip Čukljević opravdava ukazujući na to da vitgenštajnovska alternativa u većoj meri zadovoljava relevantne parametre. Prvi parametar tiče se toga koja teorija više odgovara našoj stvarnoj epistemičkoj praksi. Tu je naročito bitno pitanje koja teorija adekvatnije objašnjava naš odnos prema takozvanim verovanjima okvira, koja po Vitgenštajnovom gledištu imaju poseban status. Drugi parametar tiče se toga da li je teorija u potpunosti u skladu sa svojim načelnim antifundamentizmom. Odnosno, pitanje je da li neka od ovih teorija ipak zadržava nešto od stare fundamentalističke ideje. Naposletku, poslednji parametar sastoji se u pitanju koja teorija pruža bolji odgovor na skeptički problem. Pokazaće se da odgovor na ovo pitanje zavisi od odgovora na pitanje da li data teorija u dovoljnoj meri predstavlja skepticizam kao stanovište koje ima nešto bitno da nas nauči o prirodi našeg saznavnog položaja. Kandidat brani tezu da vitgenštajnovska alternativa bolje prolazi na svakom od ovih testova.

- **Kratak prikaz sadržaja disertacije**

U prvom, uvodnom poglavlju (*Uvod*) Filip Čukljević definiše predmet i cilj svog istraživanja i skicira osnovne ideje koje namerava da izloži i razvije.

Na početku drugog poglavlja (*Skeptički problem i Vilijamsova antiskeptička strategija*) kandidat prikazuje u čemu se sastoji skeptički problem. Posle toga on naznačuje osnovne pravce rešavanja tog problema, s naročitim naglaskom na kontekstualizmu. Naposljetku, on utvrđuje osnovnu razliku između inferencijalnog i konverzacionog kontekstualizma, kao i prednosti prvog u odnosu na drugi.

U trećem poglavlju (*Inferencijalni kontekstualizam i epistemološki realizam*) doktorand izlaže ideje koje leže u osnovi inferencijalnog kontekstualizma. To su ideje epistemološkog realizma, prirodnih epistemičkih vrsta, epistemičke primarnosti i metodoloških nužnosti. Uz to, on prikazuje i kritički razmatra Vilijamsovo shvatanje znanja i strukture opravdanja.

U četvrtom poglavlju (*Kritike i odbrana Vilijamsove teorije*) kandidatov cilj je da izloži određene tzv. unutrašnje kritike Vilijamsovog stanovišta, pokazavši potom da im ono ipak uspešno odoleva.

U petom poglavlju (*Pojmovni prostor za vitgenštajnovsku verziju inferencijalnog kontekstualizma*) autorov cilj je da se pokaže kako se otvara prostor za razvijanje jedne alternative Vilijamsovoj verziji inferencijalnog kontekstualizma, kao i to da ta alternativa nije puka teorijska mogućnost, već opcija koja zaslužuje dalje ispitivanje.

U šestom poglavlju, (*Ideja izvesnosti i vitgenštajnovsko alternativno gledište*) Filip Čukljević dalje razvija alternativnu verziju inferencijalnog kontekstualizma, koju je skicirao u prethodnom poglavlju. On prvo detaljnije razmatra prirodu odnosa koji, u skladu sa ovom teorijom, imamo prema verovanjima okvira, a zatim pokazuje da je ideja inferencijalnog kontekstualizma u skladu sa neepistemičkim i nepropozicionalnim shvatanjem stava koji, po vitgenštajnovskoj verziji, imamo prema ovim verovanjima. Naposljetku, kandidat ističe prednost ovakve teorije u odnosu na standardnu interpretaciju Vitgenštajnovog odgovora skeptiku.

U sedmom poglavlju (*Poređenje Vilijamsove i vitgenštajnovske teorije*) autor upoređuje Vilijamsovu i vitgenštajnovsku verziju inferencijalnog kontekstualizma i brani tvrdnju da je druga teorija prihvatljivija dokazujući (1) da ona pruža adekvatniji opis svakodnevne sazajne prakse, (2) da je u većoj meri u skladu sa načelnim antifundamentizmom pretpostavke inferencijalnog kontekstualizma i (3) da vitgenštajnovska verzija sadrži uverljiviji odgovor na skeptički problem od Vilijamsove.

U zaključnom poglavlju, (*Zaključak*) Filip Čukljević sumira rezultate svog istraživanja, ukazuje na teorijske posledice koje oni mogu imati unutar savremenih epistemoloških rasprava i naznačuje neke moguće pravce u kojima bi njegovo istraživanje moglo dalje da se nastavi.

- **Ostvareni naučni rezultati i naučni doprinos disertacije**

Glavni naučni rezultati disertacije Filipa Čukljevića neposredno su povezani sa dva osnovna cilja i dve osnovne hipoteze njegovog istraživanja.

Naime, nasuprot uobičajenim interpretacijama, on je uspešno pokazao da inferencijalni kontekstualizam sam po sebi nije jedna monolitna teorija, već je pre jedna teorijska pretpostavka. Kada se sagleda u tom svetlu, Vilijamsovo celokupno gledište predstavlja samo jednu od mogućih verzija epistemoloških teorija koje usvajaju tu pretpostavku kao svoje polazište. Upravo na tom rezultatu Čukljević gradi i osnovni naučni doprinos svoje disertacije, razvijajući u drugom delu svog rada alternativnu, vitgenštajnovsku verziju inferencijalnog kontekstualizma u kojoj se oslanja na ideje iz Vitgenštajnovog poznog spisa *O izvesnosti*. Pritom je uverljivo pokazao da je ova teorijska alternativa, iako deli isto polazište, prihvatljivija od Vilijamsove izvorne verzije.

Zaključak

Disertacija Filipa Čukljevića u potpunosti realizuje zadatke koje je kandidat sebi postavio predlogom teme. Ona pre svega pruža pregledan prikaz, detaljnu analizu i kritičko razmatranje dve najuticajnije verzije ovog savremenog epistemološkog gledišta. Uz to, napisana je jasno, precizno i sa oslanjanjem na obilje relevantne literature. Glavne hipoteze iznete u radu autor je potkrepio uverljivom teorijskom i interpretativnom evidencijom, odbranivši uspešno svoje glavne teze. Uzevši u obzir sve stručne i naučne kvalitete rada koji je analizirala, komisija je mišljenja da disertacija kandidata Filipa Čukljevića pod naslovom “Dve verzije inferencijalnog kontekstualizma” predstavlja originalno i samostalno naučno delo koje ispunjava sve formalne i sadržinske zahteve postavljene na ovom nivou akademskih studija. Komisija zato sa

zadovoljstvom predlaže Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu da prihvati pozitivnu ocenu ove disertacije i da doktorandu Filipu Čukljeviću odobri javnu usmenu odbranu.

Beograd, 21.XI 2018. godine

Komisija:

dr Živan Lazović, redovni profesor, mentor
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

dr Miroslava Trajkovski, vanredna profesorka
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

dr Mašan Bogdanovski, docent
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet

dr Andrej Jandrić, docent
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet